Marcin Chodyka[1]
Akademia Bialska im. Jana Pawła II, Biała Podlaska

https://doi.org/10.29316/9788368103373_9

MIGRACJE ZAROBKOWE I BEZPIECZEŃSTWO GOSPODARCZE PAŃSTWA

ECONOMIC MIGRATION AND NATIONAL ECONOMIC SECURITY

Streszczenie

Migracje zarobkowe stały się trwałym elementem funkcjonowania gospodarek, szczególnie w warunkach starzenia się populacji, regionalnych niedoborów pracy oraz rosnącej wrażliwości państw na szoki (geopolityczne, epidemiologiczne i podażowe). Jednocześnie w debacie publicznej i części opracowań eksperckich pojęcie „bezpieczeństwa gospodarczego" bywa ujmowane szeroko i niejednoznacznie, co utrudnia systematyczną ocenę bilansu korzyści oraz ryzyk wynikających z napływu pracowników-migrantów. Celem rozdziału jest prezentacja aparatu pojęciowego dotyczącego bezpieczeństwa gospodarczego państwa i migracji zarobkowych, identyfikacja determinant migracji w ujęciu strukturalnym oraz wskazanie mechanizmów (kanałów) oddziaływania migracji na kluczowe wymiary bezpieczeństwa gospodarczego – rynek pracy, finanse publiczne, produktywność/innowacyjność, ciągłość świadczenia usług i odporność instytucjonalną. W części empirycznej zastosowano

[1] https://orcid.org/0009-0004-6585-5541, e-mail: marcinchodyka@gmail.com

analizę danych wtórnych na przykładzie Polski (2000-2024) dla wskaźników: saldo migracji netto oraz stopa bezrobocia (modelowane estymaty ILO), a także na poziomie UE dla struktury pierwszych zezwoleń pobytowych w 2023 r. Wyniki wskazują, że relacja między migracją netto a bezrobociem ma charakter słaby i silnie zależy od trendów długookresowych. Wahania migracji mogą natomiast istotnie oddziaływać na segmentację rynku pracy i ryzyka nieprawidłowości (np. praca nierejestrowana), które są komponentami bezpieczeństwa gospodarczego w wymiarze instytucjonalnym i fiskalnym. Rozdział kończy się propozycją „tablicy wskaźników" (dashboardu) do monitorowania wpływu migracji na bezpieczeństwo gospodarcze oraz wskazaniem zastosowań dla administracji publicznej i analityki polityk publicznych.

Słowa kluczowe: migracje zarobkowe, bezpieczeństwo gospodarcze, rynek pracy, odporność, finanse publiczne, nieprawidłowości zatrudnienia, polityka migracyjna

Abstract

Labour migration has become a persistent feature of contemporary economies, particularly amid population ageing, regional labour shortages, and states' growing exposure to shocks (geopolitical, epidemiological, and supply-side). At the same time, in public debate and in parts of expert discourse, the notion of "economic security" is often employed in a broad, conceptually ambiguous manner, hindering a systematic assessment of the balance of benefits and risks associated with inflows of migrant workers. The aim of this chapter is to present a conceptual framework for the economic security of the state and labour migration, to identify the structural determinants of migration, and to indicate the mechanisms (transmission channels) through which migration affects key dimensions of economic security – namely the labour market, public finances, productivity/innovation, continuity of service provision, and institutional resilience. The empirical section applies secondary data analysis using Poland (2000-2024) as a case study, focusing on the following indicators: net migration balance and the unemployment rate (modelled ILO estimates). In addition, EU-level evidence on the structure of first-residence permits in 2023 is examined. The results suggest that the relationship between net migration and unemployment is weak and strongly contingent upon long-term trends; however, fluctuations in migration may significantly affect labour market segmentation and the risk of irregularities (e.g., undeclared work), which constitute components of economic security in both institutional and fiscal terms. The chapter concludes by proposing an "indicator dashboard" to monitor the impact of migration on economic security and by outlining practical applications for public administration and public policy analytics.

Keywords: labour migration, economic security, labour market, resilience, public finances, employment irregularities, migration policy

Wstęp

W debacie publicznej migracje zarobkowe często prezentowane są w kategoriach „korzyści" lub „kosztów", a wskaźniki takie jak stopa bezrobocia bywają traktowane jako szybki test wpływu imigracji na sytuację gospodarki. Jednak literatura naukowa i doświadczenia polityk publicznych sugerują, że proste relacje agregatowe mogą maskować kluczowe mechanizmy transmisji: dopasowanie kompetencji, reakcje inwestycji i technologii, segmentację sektorową, a także jakość instytucji egzekwujących standardy pracy i prawa pobytu (Ottaviano, Peri, 2012; Longhi, Nijkamp, Poot, 2010; Dias-Abey, 2021). Z perspektywy nauk o bezpieczeństwie szczególnie istotne jest to, że bezpieczeństwo gospodarcze nie jest „stanem" jednowymiarowym, lecz wiązką zdolności państwa do utrzymywania ciągłości funkcjonowania gospodarki i usług oraz do reagowania na zakłócenia. W podejściu instytucjonalno-strategicznym obejmuje ono m.in. ochronę kluczowych aktywów gospodarczych i infrastruktury krytycznej, bezpieczeństwo łańcuchów dostaw oraz zarządzanie ryzykami geopolitycznymi i technologicznymi (OECD, 2025).

Na poziomie Unii Europejskiej „bezpieczeństwo gospodarcze" zostało silnie powiązane z logiką identyfikacji zależności i zarządzania ryzykiem (de-risking) w warunkach współzależności gospodarczej. W strategii bezpieczeństwa gospodarczego UE akcentuje się, że odpowiedzi polityczne mają minimalizować ryzyka bez pełnego „odsprzęgania" od przepływów międzynarodowych, a katalog ryzyk obejmuje m.in. aspekty technologiczne. (European Commission, 2023). W tym kontekście migracje zarobkowe są zjawiskiem „strukturalnym" – powiązanym z demografią, różnicami rozwojowymi, konfliktami i globalizacją rynków pracy. Jednocześnie są zjawiskiem „instytucjonalnym", bo ich efekty zależą od ram prawnych, sprawności administracyjnej i standardów egzekwowania prawa pracy. Świetnym przykładem złożoności są migracje z Ukrainy do Polski w ostatniej dekadzie, w tym masowy napływ po 2022 r., który w literaturze analizowany jest zarówno jako shock migracyjny, jak i wyzwanie integracyjne dla rynku pracy i usług publicznych (Duszczyk, Kaczmarczyk, 2022; Postek, Walerych, 2026).

Cel rozdziału obejmuje dwa komplementarne zadania. Po pierwsze, rozdział porządkuje aparat pojęciowy i przedstawia model analityczny łączący migracje z pięcioma wymiarami bezpieczeństwa gospodarczego państwa: rynkiem pracy i podażą pracy, bezpieczeństwem fiskalnym, produktywnością i innowacyjnością, ciągłością usług oraz odpornością sektorową, integralnością instytucjonalną i spójnością społeczną jako warunkami stabilności gospodarczej. Po drugie, rozdział prezentuje ilustracyjną analizę empiryczną dla Polski (2000-2024) oraz dla Unii Europejskiej (struktura pierwszych zezwoleń pobytowych w 2023 r.), a następnie przekłada wyniki na propozycję dashboardu służącego monitorowaniu korzyści i ryzyk związanych z migracjami.

Przegląd literatury

Punktem wyjścia jest rozróżnienie między „bezpieczeństwem gospodarczym" jako kategorią polityki państwa i bezpieczeństwa narodowego a „niepewnością ekonomiczną" (economic insecurity) na poziomie jednostek i gospodarstw domowych. Pomiar niepewności ekonomicznej (np. ryzyka utraty dochodu) jest odrębnym nurtem badań, a brak konsensusu definicyjnego i pomiarowego w tym obszarze bywa wskazywany jako problem metodologiczny (Osberg, 2015). W niniejszym rozdziale perspektywa jest makro- i mezo-poziomowa: interesuje nas zdolność państwa do utrzymania funkcjonowania gospodarki (w tym instytucji i usług), co koresponduje z definicją operacyjną podkreślającą „niezakłócone funkcjonowanie gospodarki" oraz równowagę relacji gospodarczych z otoczeniem międzynarodowym.

W polskim piśmiennictwie bezpieczeństwo ekonomiczne jest ujmowane jako wymiar bezpieczeństwa narodowego, akcentując sprawność systemu gospodarczego i odporność na naciski zewnętrzne oraz zdolność do wykorzystania wewnętrznych czynników rozwoju (Księżopolski, 2011). W pracach zbiorowych podejmuje się wielowymiarową analizę uwarunkowań bezpieczeństwa ekonomicznego państwa (m.in. globalizacja, korupcja, bariery innowacji), co wspiera tezę o potrzebie budowania narzędzi monitoringu obejmujących zarówno parametry ekonomiczne, jak i jakość instytucji (Jackiewicz, Trzaskowska-Dmoch, 2018). W literaturze ekonomicznej wpływ migracji na rynek pracy analizowany jest w ramach podejść równowagi ogólnej (substytucyjność/komplementarność pracy migrantów

i rezydentów, reakcje kapitału), a wnioski często wskazują na niewielkie efekty średnie, przy jednoczesnym znaczeniu efektów rozkładowych (np. różnic między grupami dochodowymi, branżami, regionami). Kluczowa teza to potrzeba badania mechanizmów dostosowawczych gospodarki zamiast prostych korelacji (Ottaviano, Peri, 2012; Longhi, Nijkamp, Poot, 2005; Longhi, Nijkamp, Poot, 2010). Metaanalizy literatury empirycznej dostarczają syntetycznych wniosków: wpływ imigracji na płace i zatrudnienie bywa statystycznie niewielki, ale zależny od metod, horyzontu czasowego i definicji grup odniesienia. Wskazuje się, że „koszty" mogą koncentrować się w segmentach niskopłatnych, podczas gdy efekty dla grup średnio i wysokopłatnych są często małe, czasem dodatnie – co ma konsekwencje dla politycznej akceptowalności migracji oraz dla ryzyk spójności społecznej (Longhi, Nijkamp, Poot, 2010; Vargas-Silva, Sumption, 2023). Na poziomie makro istnieją również badania pokazujące, że imigracja może podnosić długookresowo PKB per capita, w znacznej mierze poprzez produktywność (a nie wyłącznie przez wzrost liczby pracujących). Przykładem jest analiza MFW wskazująca, że migracja może zwiększać dochód per capita w gospodarkach zaawansowanych, przy istotnych różnicach w zależności od struktury kwalifikacji i integracji na rynku pracy (IMF, 2016). Z perspektywy bezpieczeństwa gospodarczego jest to ważne, ponieważ identyfikuje „kanał produktywności" jako element odporności wzrostowej gospodarki. W literaturze podkreśla się również rolę instytucji prawa pracy i egzekwowania standardów jako moderatora wpływu migracji na rynek pracy. W ujęciu „legal institutionalist" skutki migracji dla płac i zatrudnienia są współtworzone przez reżimy kontraktowe, układy zbiorowe, mechanizmy ochrony pracowników i praktyki inspekcyjne (Dias-Abey, 2021). To przesuwa ciężar analizy bezpieczeństwa gospodarczego ku jakości instytucji: nawet przy niewielkich efektach makro, słabe egzekwowanie może generować ryzyka fiskalne i konkurencyjne poprzez wzrost szarej strefy. Ten wątek prowadzi do obszaru nieprawidłowości zatrudnienia, istotnego dla bezpieczeństwa gospodarczego w wymiarze instytucjonalnym i fiskalnym. OECD wskazuje, że nielegalne zatrudnienie cudzoziemców jest zjawiskiem wieloaspektowym, wynikającym zarówno z naruszeń przepisów migracyjnych, jak i prawa pracy, jego ograniczanie jest istotne z punktu widzenia polityki ekonomicznej, ochrony pracowników i legitymizacji społecznej polityki migracyjnej (OECD, 2018).

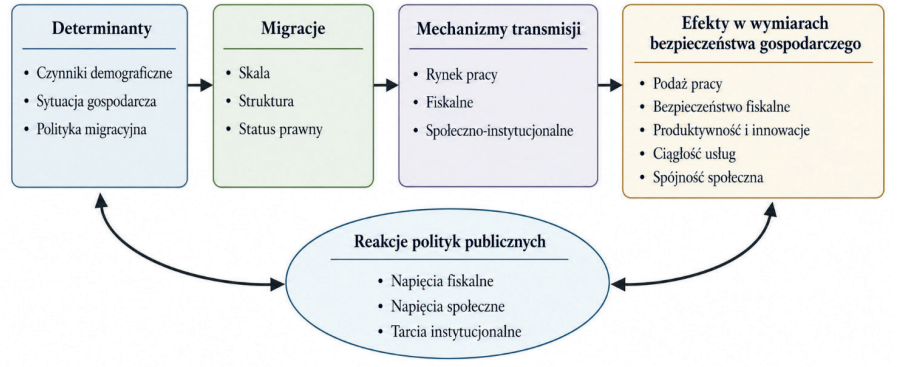
Komplementarnie, Eurofound definiuje pracę nierejestrowaną jako legalną co do natury aktywność zarobkową, która nie jest deklarowana władzom publicznym, co bezpośrednio łączy ten obszar z ryzykami fiskalnymi (Eurofound, 2026).

Z perspektywy „twardych" ryzyk bezpieczeństwa (w rozumieniu bezpieczeństwa państwa) istotne jest także eksploatacja pracy i przymus. Globalne estymaty wskazują, że w 2021 r. ok. 50 mln osób żyło w warunkach współczesnego niewolnictwa, w tym ok. 28 mln w pracy przymusowej. Chociaż są to wielkości globalne, stanowią one ważne tło dla analizy migracji zarobkowych, ponieważ migranci – zwłaszcza o słabszym statusie prawnym lub zależni od pracodawcy/pośredników – są traktowani jako grupa o podwyższonym ryzyku nadużyć w wielu sektorach (ILO, 2022). W UE znaczenie ryzyk eksploatacji znajduje odzwierciedlenie w narzędziach przygotowywanych dla inspekcji pracy. Wspólny przewodnik instytucji unijnych dla inspektorów pracy akcentuje rolę inspekcji jako kluczowego instrumentu wykrywania i przeciwdziałania wyzyskowi pracowników nienarodowych (w tym obywateli państw trzecich), co łączy kompetencje państwa regulatora z bezpieczeństwem gospodarczym (European Labour Authority, iFRA, 2025).

W ostatnich latach administracje publiczne w coraz większym stopniu cyfryzują procesy powiązane z migracją i rynkiem pracy (m.in. obsługę wniosków pobytowych, rejestry, integrację danych oraz komunikację międzyinstytucjonalną). Równolegle rośnie ekspozycja sektora publicznego na ryzyka cybernetyczne, które – w perspektywie bezpieczeństwa gospodarczego – mogą przekładać się na zakłócenia ciągłości usług publicznych oraz spadek zdolności państwa do efektywnego egzekwowania regulacji. OECD ujmuje cyberbezpieczeństwo jako jeden z komponentów bezpieczeństwa gospodarczego, wskazując, że ochrona kluczowych zasobów i infrastruktury krytycznej obejmuje również wymiar cyfrowy (OECD, 2025). Na poziomie Unii Europejskiej ramy te wzmacnia dyrektywa NIS2, ustanawiająca wspólne wymagania w zakresie zarządzania ryzykiem cyberbezpieczeństwa oraz raportowania incydentów w podmiotach kluczowych i ważnych, co ma znaczenie dla stabilności funkcjonowania usług publicznych i gospodarczych (Unia Europejska, 2022). Z kolei ENISA wskazuje, że administracja publiczna należy do sektorów szczególnie narażonych na ataki, co w praktyce

zwiększa ryzyko zakłóceń procesów administracyjnych o znaczeniu gospodarczym – w tym tych związanych z legalizacją pobytu i zatrudnienia, kontrolą zgodności oraz przepływem informacji między instytucjami (ENISA, 2025).

Powyższe ustalenia integrują model wielopoziomowy, którego uproszczoną postać przedstawiono na Rysunku 1.

Rysunek 1. Model zależności migracji a bezpieczeństwo gospodarcze
Źródło: opracowanie własne.

Model ujmuje zależności w następującym układzie: determinanty kształtują migracje (w ujęciu skali, struktury i statusu prawnego), a te uruchamiają mechanizmy transmisji (z uwzględnieniem tarć instytucjonalnych i rynkowych), co prowadzi do efektów w wymiarach bezpieczeństwa gospodarczego. Jednocześnie model uwzględnia sprzężenia zwrotne, w ramach których reakcje polityk publicznych na napięcia fiskalne, społeczne i instytucjonalne wpływają na warunki determinujące kolejne fale migracji oraz sposób ich oddziaływania.

Metodologia i dane

Opracowanie przyjmuje podejście mieszane, adekwatne do wielowymiarowości bezpieczeństwa gospodarczego. W części teoretycznej zastosowano przegląd mapujący literatury, obejmujący zagadnienia ekonomii migracji, bezpieczeństwa ekonomicznego, instytucji rynku pracy oraz zjawisk pracy nierejestrowanej i eksploatacji. W części empirycznej wykorzystano analizę danych zastanych oraz proste modelowanie zależności

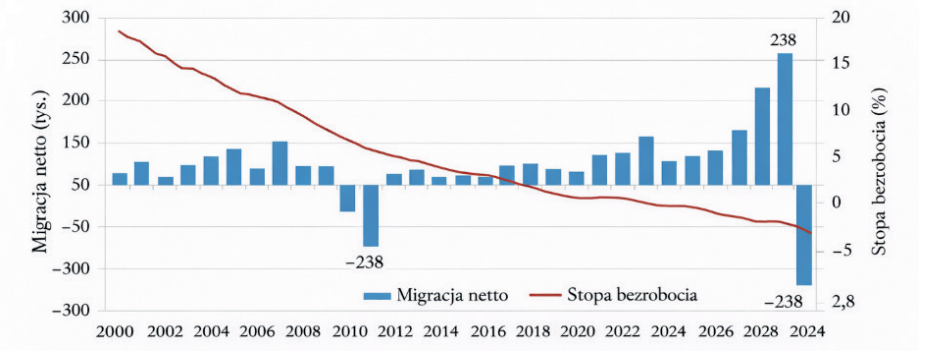
statystycznych wyłącznie w celu ilustracji zależności, a nie ich identyfikacji przyczynowo-skutkowej. Takie ujęcie ogranicza ryzyko nadinterpretacji korelacji i umożliwia osadzenie wyników w ustaleniach literatury, zwłaszcza dotyczących roli instytucji oraz uwarunkowań sektorowych. W części empirycznej dla Polski (2000-2024) wykorzystano dane o saldzie migracji netto oraz stopie bezrobocia. Saldo migracji netto jest w WDI definiowane jako liczba imigrantów minus liczba emigrantów (obywatele i nieobywatele), a źródłem bazowym są szacunki UN Population Division (World Population Prospects). Dane o bezrobociu wykorzystują estymaty modelowane ILO (ILOEST), które łączą obserwacje krajowe z imputacjami dla brakujących wartości w oparciu o modele ekonometryczne utrzymywane przez ILO, czego opis dostarcza dokumentacja metodologiczna ILO.

Dane zostały pobrane z otwartych plików WDI udostępnionych w ramach Data360 (format CSV). W analizie wykorzystano pełne szeregi roczne dla Polski w latach 2000-2024, a obliczenia wykonano na danych zgodnych z wartościami prezentowanymi na stronach wskaźników dla Polski. Na poziomie UE wykorzystano statystyki „pierwszych zezwoleń pobytowych" dla obywateli państw trzecich w 2023 r., w podziale na powód (zatrudnienie, rodzina, edukacja, inne – w tym ochrona międzynarodowa). Jest to wskaźnik użyteczny dla bezpieczeństwa gospodarczego, ponieważ przybliża strukturę kanałów migracyjnych, które różnią się tempem wejścia na rynek pracy i profilem ryzyk instytucjonalnych. Eurostat podkreśla jednocześnie ograniczenie: statystyka pierwszych zezwoleń nie obejmuje osób objętych tymczasową ochroną w związku z agresją Rosji na Ukrainę, co ma znaczenie interpretacyjne w przypadku państw granicznych UE (Eurostat, 2024; Eurostat, 2025).

Techniki analityczne obejmowały: opis trendów i punktów zwrotnych, obliczenie współczynników korelacji Pearsona między migracją netto i bezrobociem, regresję pomocniczą OLS z kontrolą trendu czasowego (rok) w celu sprawdzenia, czy relacja nie jest artefaktem współzmienności z czasem. Wyniki traktowane są jako ilustracyjne, ponieważ relacje migracji i rynku pracy są współokreślane przez liczne czynniki (koniunktura, zmiany polityk, struktura sektorowa, inwestycje, opóźnienia), co silnie ogranicza wnioskowanie przyczynowe na prostych szeregach rocznych (National Academies, 2017; Ottaviano, Peri, 2012).

Polska: migracja netto i bezrobocie w latach 2000-2024

Dane dla Polski pokazują silny trend spadkowy bezrobocia między początkiem lat 2000. a połową lat 2020. (w 2024 r. ok. 2,8% w estymatach modelowanych ILO w WDI). W tym samym czasie saldo migracji netto cechuje się znaczną zmiennością, w tym epizodem skrajnie dodatniego salda w 2022 r. oraz ujemnego w 2024 r. (dla 2024 r. World Bank Data wskazuje wartość – 238 062).

Rysunek 2. Polska migracja netto bezrobocie w latach 2000-2024

Źródło: opracowanie własne na podstawie modelowania estymaty ILO World Bank, 2026b.

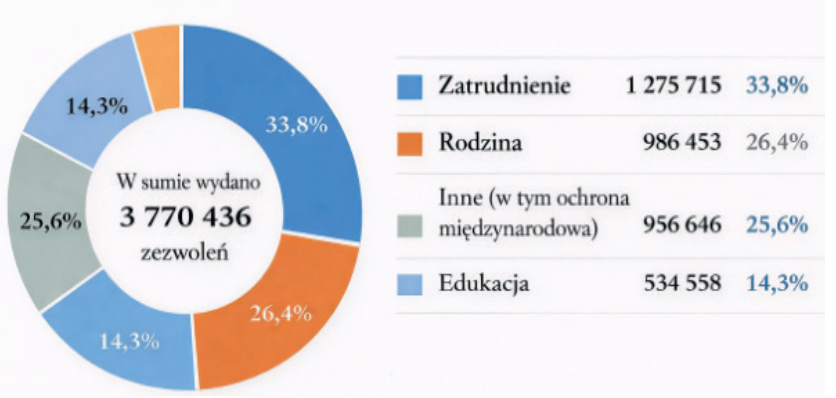
Na podstawie danych 2000-2024 obliczono współczynnik korelacji Pearsona między migracją netto (osoby) a stopą bezrobocia (%): ok. -0,21 (słaba zależność ujemna, obliczenia własne). Przy ograniczeniu próby do lat 2000-2021 korelacja wynosi ok. -0,29. Wynik jest zgodny z tezą literatury, że nie istnieje prosty, stabilny związek liniowy między imigracją a bezrobociem na poziomie całej gospodarki, a średnie efekty agregatowe bywają małe. Wyniki są jednak wrażliwe na epizody skrajne. Po wyłączeniu 2022 r. (roku nietypowego z uwagi na szok migracyjny po agresji Rosji na Ukrainę) korelacja dla lat 2000-2024 zbliża się do zera (ok. 0,05). Taka wrażliwość wspiera interpretację, że korelacje na danych rocznych mogą odzwierciedlać pojedyncze zdarzenia oraz trend długookresowy, a nie mechanizm przyczynowy „migracja – bezrobocie". Z perspektywy bezpieczeństwa gospodarczej odporności państwa to argument za stosowaniem narzędzi monitoringu wielowskaźnikowego i scenariuszowego, a nie jednego miernika. Regresja pomocnicza OLS, w której stopę bezrobocia wyjaśniano migracją netto oraz

zmienną czasową (rok), pokazuje, że po uwzględnieniu trendu czasowego współczynnik przy migracji netto jest statystycznie nieistotny (obliczenia własne), podczas gdy trend czasowy wyjaśnia znaczną część spadku bezrobocia. Taki rezultat jest spójny z podejściem instytucjonalnym: gospodarka dostosowuje się do podaży pracy poprzez reallokacje, inwestycje i zmiany technologiczne, a skutki migracji są współkształtowane przez instytucje rynku pracy i kanały legalizacji zatrudnienia (Ottaviano, Peri 2012; Dias-Abey 2021).

Analiza przedstawionych danych w kontekście bezpieczeństwa gospodarczego wskazuje, że brak wyraźnej i trwałej reakcji agregatowych wskaźników rynku pracy, w tym stopy bezrobocia, na zmiany salda migracji netto nie oznacza braku konsekwencji dla stabilności gospodarki. Oddziaływanie migracji może ujawniać się przede wszystkim poprzez mechanizmy instytucjonalne, które sprzyjają segmentacji rynku pracy oraz powstawaniu nieprawidłowości w zatrudnieniu. W badaniach dotyczących Polski zwraca się uwagę na znaczenie skali zatrudnienia cudzoziemców oraz jego koncentracji w określonych sektorach, takich jak prace sezonowe, rolnictwo czy usługi. Taka struktura zatrudnienia zwiększa ryzyko występowania pracy nierejestrowanej oraz nadużyć wobec pracowników, zwłaszcza w warunkach niewystarczającej kontroli i egzekwowania obowiązujących standardów (Duszczyk, Matuszczyk, OECD, 2018).

Unia Europejska: struktura pierwszych zezwoleń pobytowych w 2023 r.

W 2023 r. w UE wydano ponad 3,7 mln pierwszych zezwoleń pobytowych dla obywateli państw trzecich, co Eurostat określa jako najwyższy poziom w historii tej serii. zatrudnienie było głównym powodem (33,8%, ok. 1,3 mln), następnie: rodzina (26,4%, 986 453), „inne” (25,6%, 956 646, w tym ochrona międzynarodowa) oraz edukacja (14,3%, 534 558). Dane przedstawiono na Rysunku 3.

Rysunek 3. Struktura pierwszych zezwoleń pobytowych w 2023 r, Unia Europejska
Źródło: opracowanie własne na podstawie Eurostat, 2024.

Z punktu widzenia bezpieczeństwa gospodarczego rozróżnienie kanałów ma znaczenie, ponieważ „praca" jako dominujący powód oznacza, że znaczna część napływu jest bezpośrednio powiązana z rynkiem pracy – a więc z kanałem podaży pracy, kosztami pracy, bazą składkową i podatkową, ale także z ryzykami nieprawidłowości zatrudnienia (OECD, 2018). Dodatkowo Eurostat zaznacza, że osoby objęte tymczasową ochroną (np. w związku z wojną w Ukrainie) nie są ujęte w statystyce pierwszych zezwoleń, co jest kluczowe dla porównań państw pierwszego kontaktu (Eurostat, 2024). W nowszych zestawieniach Eurostat (dane zaktualizowane w 2025 r.) wskazuje się, że w 2024 r. łączna liczba pierwszych zezwoleń spadła względem 2023 r., a wśród państw o najwyższych wolumenach Polska pozostaje jednym z kluczowych krajów wydających zezwolenia – co z perspektywy bezpieczeństwa gospodarczego zwiększa wagę zdolności administracyjnych (selekcja, integracja, egzekucja) oraz odporności organizacyjnej systemu.

Dyskusja

Empiryczna ilustracja dla Polski potwierdza wniosek obecny w literaturze, że związek między migracją a bezrobociem mierzony na poziomie całej gospodarki jest zwykle słaby i zmienny, a jego interpretacja wymaga uwzględnienia trendów długookresowych oraz czynników towarzyszących, takich jak cykl koniunkturalny i struktura sektorowa zatrudnienia (Ottaviano, Peri, 2012; Vargas-Silva, Sumption, 2023). Taki wynik nie oznacza jednak,

że migracje pozostają bez znaczenia dla bezpieczeństwa gospodarczego. Oznacza on raczej, że bilans korzyści i ryzyk należy oceniać przez pryzmat konkretnych mechanizmów, które działają równolegle i nie zawsze są widoczne w jednym agregatowym wskaźniku rynku pracy. Znaczenie mają w szczególności procesy dopasowania na rynku pracy, poziom formalizacji zatrudnienia, skutki fiskalne w cyklu życia oraz wpływ migracji na ciągłość świadczenia usług w sektorach, w których występują trwałe braki kadrowe (National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine, 2017; Blau, Hunt, 2019; International Monetary Fund, 2016). W praktyce bezpieczeństwo gospodarcze państwa można ująć jako rezultat współdziałania trzech elementów. Pierwszym elementem jest ekspozycja na ryzyko, która obejmuje skalę napływu, tempo zmian oraz strukturę migracji według kanału pobytu i aktywności na rynku pracy. Drugim elementem jest podatność, którą tworzą między innymi segmentacja rynku pracy, nierówności, zależność pracowników od pośredników oraz koncentracja zatrudnienia w sektorach niskopłatnych i wysokiego ryzyka naruszeń. Trzecim elementem jest odporność instytucjonalna, rozumiana jako zdolność państwa do egzekwowania prawa, prowadzenia działań kontrolnych, wspierania integracji, zarządzania informacją oraz skutecznego reagowania na nadużycia. Takie ujęcie jest spójne z podejściem ukierunkowanym na ograniczanie ryzyka w politykach publicznych oraz z definicjami akcentującymi ochronę krytycznych funkcji gospodarki i państwa (Komisja Europejska, 2023; OECD, 2025).

W literaturze oraz w dokumentach OECD problem nieprawidłowości w zatrudnieniu cudzoziemców jest wskazywany jako obszar o realnych konsekwencjach ekonomicznych. Zjawisko to może obniżać dochody publiczne poprzez ubytek podatków i składek, zaburzać warunki uczciwej konkurencji między przedsiębiorstwami oraz osłabiać spójność społeczną, ponieważ wzmacnia przekonanie o nierównym stosowaniu reguł (OECD, 2018). Definicje operacyjne pracy nierejestrowanej stosowane przez Eurofound dodatkowo podkreślają bezpośredni związek z bezpieczeństwem fiskalnym, ponieważ praca legalna co do charakteru staje się problemem publicznym wtedy, gdy nie jest deklarowana wobec instytucji państwa (Eurofound, 2026). Do tej grupy ryzyk dochodzi problem eksploatacji pracy. Globalne estymaty współczesnego niewolnictwa, w tym pracy przymusowej, wskazują, że nie tylko skala migracji ma znaczenie, lecz także konfiguracja zależności

prawno-ekonomicznych, która może obejmować podporządkowanie pobytu jednemu pracodawcy, zadłużenie wobec pośredników, bariery językowe lub brak dostępu do informacji o prawach. Taka konfiguracja generuje koszty dla państwa w wymiarze prawnym, społecznym i ekonomicznym, a do kosztów ekonomicznych należą między innymi obciążenia związane z kontrolą, postępowaniami, wsparciem ofiar oraz koszty reputacyjne ładu regulacyjnego (International Labour Organization, Walk Free, International Organization for Migration, 2022; European Labour Authority, European Union Agency for Fundamental Rights, 2025).

Uwzględnienie wymiaru cyfrowego jest uzasadnione tym, że funkcjonowanie współczesnej gospodarki i administracji zależy od systemów informacyjnych i usług cyfrowych, a zakłócenia w tym obszarze mogą przenosić się na ciągłość świadczenia usług publicznych oraz zdolność egzekwowania regulacji. OECD wprost zalicza cyberbezpieczeństwo do komponentów bezpieczeństwa gospodarczego, ponieważ ochrona zasobów i funkcji krytycznych obejmuje także sferę cyfrową (OECD, 2025). W praktyce procesy związane z legalizacją pobytu i pracy, obsługą wniosków oraz wymianą danych między instytucjami są coraz częściej prowadzone elektronicznie, co zwiększa efektywność zarządzania, ale równocześnie poszerza powierzchnię ryzyka. Ryzyko to ma wymiar praktyczny. ENISA wskazuje na wysoką ekspozycję administracji publicznej na ataki, w tym na zakłócenia dostępności usług, naruszenia danych i manipulacje socjotechniczne, a to może wpływać na ciągłość procesów administracyjnych istotnych dla rynku pracy i legalności zatrudnienia (ENISA, 2025). Z kolei dyrektywa NIS2 wzmacnia wspólne ramy zarządzania ryzykiem cybernetycznym i raportowania incydentów, co ma znaczenie dla ochrony roli państwa jako usługodawcy i regulatora w obszarach gospodarczo wrażliwych (Unia Europejska, 2022).

W celu przełożenia modelu pojęciowego na narzędzie analityczne można zastosować tablicę wskaźników opartą na pięciu wymiarach bezpieczeństwa gospodarczego oraz na dwóch ryzykach przekrojowych, którymi są eksploatacja pracy i odporność cyfrowa (Tabela 1). Taka konstrukcja ułatwia analizę trendów, identyfikację punktów zapalnych oraz ocenę skutków działań regulacyjnych zgodnie z logiką zarządzania ryzykiem i wzmacniania odporności (Komisja Europejska, 2023; OECD, 2025). Tablica wskaźników nie przesądza o kierunku efektów, ponieważ zakłada, że bilans korzyści

i kosztów zależy od skali migracji, struktury kwalifikacji, kanału pobytu oraz jakości instytucji. Jest to zgodne z ustaleniami literatury dla Polski i Unii Europejskiej, które akcentują rolę instytucji i specyfikę fal migracyjnych, w tym migracji z Ukrainy (Duszczyk, Kaczmarczyk, 2022; Postek, Walerych, 2026).

Tabela 1. Propozycja minimalnego zestawu wskaźników monitoringu

Wymiar bezpieczeństwa gospodarczego	Główny mechanizm oddziaływania migracji	Przykładowe wskaźniki minimalne	Interpretacja ryzyka i korzyści	Przykładowe źródła danych
Rynek pracy i podaż pracy	Uzupełnianie niedoborów oraz dopasowanie kompetencji	Stopa bezrobocia ILOEST, stopa wakatów, relacja liczby wakatów do liczby bezrobotnych, udział cudzoziemców w zatrudnieniu	Małe efekty średnie w skali kraju mogą współwystępować z silnymi efektami sektorowymi i regionalnymi	WDI ILOEST, Eurostat vacancy rate, dane administracyjne
Bezpieczeństwo fiskalne	Zmiana bazy podatkowej i składkowej oraz efekt cyklu życia	Udział pracujących cudzoziemców objętych ubezpieczeniami, wpływy ze składek, struktura wieku i aktywności zawodowej migrantów, saldo fiskalne kohort	Kluczowe znaczenie mają legalność zatrudnienia, poziom wynagrodzeń i profil demograficzny migracji	Dane krajowe ZUS i podatkowe, National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine (2017)
Produktywność i innowacyjność	Komplementarność kwalifikacji oraz dyfuzja wiedzy	Produktywność pracy, łączna produktywność czynników produkcji TFP, udział migrantów w zawodach wysokich kwalifikacji, wskaźniki niedopasowania kwalifikacji	Efekty dodatnie są bardziej prawdopodobne przy szybkiej integracji i redukcji barier na rynku pracy	IMF (2016), OECD, Eurostat, badania firmowe

Wymiar bezpieczeństwa gospodarczego	Główny mechanizm oddziaływania migracji	Przykładowe wskaźniki minimalne	Interpretacja ryzyka i korzyści	Przykładowe źródła danych
Ciągłość usług i odporność sektorowa	Obsada sektorów krytycznych oraz redukcja wąskich gardeł kadrowych	Udział migrantów w sektorach krytycznych, rotacja kadr, czas obsadzenia wakatu, wskaźniki braków kadrowych	Migracja może stabilizować usługi, ale w sektorach niskopłatnych rośnie ryzyko nadużyć oraz wysokiej rotacji	Eurostat LFS, dane branżowe, ELA i FRA (2025)
Integralność instytucjonalna i spójność społeczna	Formalizacja zatrudnienia oraz egzekwowanie standardów	Szacunki pracy nierejestrowanej, wyniki kontroli inspekcji pracy, liczba stwierdzonych naruszeń, skuteczność postępowań wobec pośredników	Wzrost nieprawidłowości obniża dochody publiczne i zaufanie do reguł, a to pogarsza warunki stabilności gospodarczej	OECD (2018), Eurofound (b.d.), dane inspekcji pracy
Ryzyko eksploatacji przekrojowe	Zależność od pośredników oraz słaby status prawny i informacyjny	Liczba postępowań dotyczących pracy przymusowej, zgłoszenia do instytucji kontrolnych, wskaźniki handlu ludźmi w celu pracy	Wysoki koszt społeczny i prawny wpływa na legitymizację polityk oraz koszty państwa	ILO (2022), ELA i FRA (2025), dane krajowe
Odporność cyfrowa przekrojowe	Ciągłość usług i ochrona danych w administracji	Liczba incydentów cyber dotyczących administracji, dostępność usług elektronicznych, średni czas odtworzenia usług, poziom wdrożenia wymogów NIS2	Incydenty cyber mogą ograniczać zdolność legalizacji pobytu i pracy oraz osłabiać egzekucję prawa	ENISA (2025), krajowe zespoły reagowania, Unia Europejska (2022)

Źródło: opracowanie własne.

Wnioski

Uporządkowanie aparatu pojęciowego prowadzi do wniosku, że bezpieczeństwo gospodarcze państwa w analizie migracji zarobkowych wymaga ujęcia szerokiego. Obejmuje ono jednocześnie stabilność makroekonomiczną, ciągłość świadczenia usług, odporność instytucji publicznych oraz zdolność do identyfikacji i zarządzania ryzykiem. W takim ujęciu stopa bezrobocia pozostaje wskaźnikiem ważnym, ale niewystarczającym do oceny konsekwencji migracji. Perspektywa ta jest zgodna z podejściem OECD, które akcentuje ochronę krytycznych funkcji gospodarki, oraz z unijną strategią ograniczania ryzyk, która koncentruje się na mapowaniu zależności i projektowaniu odpowiedzi politycznych w warunkach silnej współzależności gospodarczej (OECD, 2025; Komisja Europejska, 2023).

Część empiryczna dla Polski w latach 2000-2024 wskazuje, że zależność między saldem migracji netto a stopą bezrobocia jest słaba, a przebieg obu szeregów jest w dużej mierze kształtowany przez trendy długookresowe. Jednocześnie wyniki okazują się wrażliwe na epizody skrajne, w szczególności na rok 2022, co potwierdza, że proste korelacje na danych rocznych nie powinny stanowić podstawy wnioskowania o wpływ migracji na bezpieczeństwo gospodarcze. Większą wartość analityczną ma systematyczne monitorowanie kanałów instytucjonalnych i sektorowych, zwłaszcza tych, które dotyczą formalizacji zatrudnienia, segmentacji rynku pracy oraz ryzyk pracy nierejestrowanej. Te kanały wpływają bezpośrednio na bezpieczeństwo fiskalne, warunki uczciwej konkurencji oraz zaufanie do reguł, a tym samym na stabilność funkcjonowania gospodarki (OECD, 2018; Eurofound, 2026). Analiza danych dla Unii Europejskiej pokazuje, że w 2023 r. dominującym powodem wydawania pierwszych zezwoleń pobytowych była praca, co oznacza, że znaczna część napływu jest bezpośrednio powiązana z rynkiem pracy i mechanizmami podaży pracy. Taki profil struktury zezwoleń zwiększa znaczenie zdolności państwa do prowadzenia selekcji i dopasowania podaży pracy do potrzeb gospodarki, do wspierania integracji w obszarach kwalifikacji, języka i warunków bytowych, a także do egzekwowania standardów zatrudnienia oraz ograniczania nadużyć i nieprawidłowości. Znaczenie administracyjnej sprawności jest dodatkowo wzmacniane przez fakt, że statystyka pierwszych zezwoleń nie obejmuje osób objętych tymczasową

ochroną, co komplikuje porównania państw i wymaga ostrożnej interpretacji danych w krajach szczególnie obciążonych migracyjnie (Eurostat, 2024; OECD, 2018).

Włączenie wymiaru cyfrowego należy traktować jako integralny element analizy, a nie jako uzupełnienie. Cyberodporność administracji publicznej wpływa na ciągłość usług, bezpieczeństwo danych i sprawność procesów, od których zależy legalizacja pobytu i pracy, wymiana informacji między instytucjami oraz skuteczność kontroli i egzekwowania prawa. Oznacza to, że zdolność państwa do realizacji polityki migracyjnej i ochrony rynku pracy jest w praktyce warunkowana poziomem bezpieczeństwa systemów informatycznych. W tym kontekście znaczenie mają zarówno ramy prawne wynikające z dyrektywy NIS2, jak i analizy wskazujące na wysoką ekspozycję administracji publicznej na incydenty cybernetyczne oraz ryzyko zakłóceń usług publicznych (Unia Europejska, 2022; ENISA, 2025; OECD, 2025).

W konsekwencji opracowanie uzasadnia podejście oparte na tablicy wskaźników, w której migracje są monitorowane równolegle w kilku wymiarach bezpieczeństwa gospodarczego. Taka operacjonalizacja obejmuje jednoczesne śledzenie wskaźników rynku pracy, bezpieczeństwa fiskalnego, produktywności i innowacyjności, ciągłości usług oraz ładu instytucjonalnego, a także uwzględnia ryzyka przekrojowe związane z eksploatacją pracy i odpornością cyfrową. Dopiero zestawienie tych obszarów w jednym narzędziu monitorującym pozwala rzetelnie oceniać bilans korzyści i ryzyk w sposób użyteczny dla administracji publicznej oraz analityki polityk publicznych, ponieważ odzwierciedla wielokanałowy i instytucjonalnie uwarunkowany charakter oddziaływania migracji na gospodarkę (Komisja Europejska, 2023; OECD, 2025).

Literatura

1. Blau, F. D., Hunt, J. (2019). The economic and fiscal consequences of immigration: Highlights from the National Academies report. *Business Economics, 54*(3), 173-176. https://doi.org/10.1057/s11369-019-00132-9
2. Dias-Abey, M. (2021). Determining the impact of migration on labour markets: The mediating role of legal institutions. *Industrial Law Journal, 50*(4), 532-557. https://doi.org/10.1093/indlaw/dwab030

3. Duszczyk, M., Kaczmarczyk, P. (2022). The war in Ukraine and migration to Poland: Outlook and challenges. *Intereconomics, 57*(3), 164-170. https://doi.org/10.1007/s10272-022-1053-6
4. Duszczyk, M., Matuszczyk, K. (2018). The employment of foreigners in Poland and the labour market situation. *Central and Eastern European Migration Review, 7*(2), 53-68. https://doi.org/10.17467/ceemr.2018.07
5. European Commission. (2023). *Joint communication to the European Parliament, the European Council and the Council on the "European Economic Security Strategy" (JOIN/2023/20 final*, *CELEX: 52023JC0020).* Pobrane z: https://ec.europa.eu (dostęp: 15.06.2026).
6. European Labour Authority, European Union Agency for Fundamental Rights. (2025, October 10). *Detecting and addressing labour exploitation: A guide for labour inspectors*. Pobrane z: https://www.publicnow.com/view/E2F0124DF4EB7C87C518AC85180D5E9B7F35E676 (dostęp: 15.06.2026).
7. European Parliament and the Council of the European Union. (2022, December 14). *Directive (EU) 2022/2555 on measures for a high common level of cybersecurity across the Union, amending Regulation (EU) No 910/2014 and Directive (EU) 2018/1972, and repealing Directive (EU) 2016/1148 (NIS 2 Directive). Official Journal of the European Union, L 333*, 80-152. Pobrane z: https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2022/2555/oj (dostęp: 15.06.2026).
8. European Union Agency for Cybersecurity. (2025). *ENISA sectorial threat landscape – Public administration (Public Administration Threat Landscape 2024) (Version 1.2, revision notice January 9, 2026)*. Pobrane z: https://www.enisa.europa.eu/publications/enisa-sectorial-threat-landscape-public-administration (dostęp: 15.06.2026).
9. Eurofound. (Undeclared work. Retrieved February 11, 2026.
10. Eurostat. (2024). *More than 3.7 million first residence permits in 2023*. Eurostat News.
11. Eurostat. (2025). *Population structure and ageing. Statistics Explained (Data extracted in February 2025)*. Retrieved February 11, 2026.
12. Eurostat. (2025). *Residence permits – statistics on first permits issued during the year. Statistics Explained (Data extracted in September 12, 2025).* Retrieved February 11, 2026.

13. International Labour Organization, Department of Statistics. (2026). *ILO modelled estimates: Methodological overview (TEM).*
14. International Labour Organization. (2023). *ILO modelled estimates: Methodological overview (ILOSTAT methods page).*
15. International Labour Organization, Walk Free, International Organization for Migration. (2022). *Global estimates of modern slavery: Forced labour and forced marriage*.
16. International Monetary Fund. (2016). *Impact of migration on income levels in advanced economies (Spillover Notes No. 2016/008).*
17. Jackiewicz, A., Trzaskowska-Dmoch, A. (red.). (2018). *Bezpieczeństwo ekonomiczne państwa: Uwarunkowania, procesy, skutki.* CeDeWu.
18. Księżopolski, K. M. (2011). *Bezpieczeństwo ekonomiczne*. Dom Wydawniczy Elipsa.
19. Longhi, S., Nijkamp, P., Poot, J. (2005). A meta-analytic assessment of the effect of immigration on wages. *Journal of Economic Surveys, 19*(3), 451-477. https://doi.org/10.1111/j.0950-0804.2005.00255.x
20. Longhi, S., Nijkamp, P., Poot, J. (2010). Joint impacts of immigration on wages and employment: Review and meta-analysis. *Journal of Geographical Systems, 12*(4), 355-387. https://doi.org/10.1007/s10109-010-0111-y
21. National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine. (2017). *The economic and fiscal consequences of immigration*. National Academies Press.
22. OECD. (2018). *Addressing the illegal employment of foreign workers. In International Migration Outlook 2018 (Chapter 4).* OECD Publishing.
23. OECD. (2025). *Economic security in a changing world*. OECD Publishing.
24. Osberg, L. (2015). *How should one measure economic insecurity? (OECD Statistics Working Papers No. 2015/01)*. OECD Publishing.
25. Ottaviano, G. I. P., Peri, G. (2012). Rethinking the effect of immigration on wages. *Journal of the European Economic Association, 10*(1), 152-197. https://doi.org/10.1111/j.1542-4774.2011.01052.x
26. Postek, Ł., Walerych, M. (2026). The impact of Ukrainian immigration on labour market dynamics in Poland: A Bayesian VAR analysis. *Economic Modelling, 155*, 107441. https://doi.org/10.1016/j.econmod.2025.107441

27. Vargas-Silva, C., Sumption, M. (2023). *The labour market effects of immigration (Briefing, 6th revision).* Oxford Migration Observatory.
28. World Bank. (2026a). *Net migration (SM.POP.NETM) – Poland (World Development Indicators).*
29. World Bank. (2026b). *Unemployment, total (% of total labor force) (modeled ILO estimate) (SL.UEM.TOTL.ZS) – Poland (World Development Indicators, ILOEST/ILOSTAT as original source per WDI metadata).*